

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Põltsamaa Vallavalitsus
info@poltsamaa.ee
Lossi tn 9, Põltsamaa linn, Põltsamaa vald
48104 Jõgeva maakond

03.09.2026 nr 5.1-3/21036-1

JÄRELEVALVE KOKKUVÕTE

ÜLDSÄTTED

Järelevalve teostamise õiguslik alus: sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 157 lõige 3 ja lastekaitseseaduse (LasteKS) § 38 lõige 6.

Järelevalve teostamisel kontrolliti: Põltsamaa Vallavalitsuse lastekaitsetöötajate vastavust lastekaitseseaduse (LasteKS) §des 19 ja 20 sätestatud nõuetele, hinnati, kas kohaliku omavalitsuse üksus (edaspidi KOV) on loonud tingimused lastekaitse töö tegemiseks ning kontrolliti andmete kandmist sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrisse (STAR).

Järelevalve teostamise koht: Lossi tn 9, Põltsamaa linn, Põltsamaa vald, 48104 Jõgeva maakond.

Järelevalve teostamise aeg: 19.05.2026 – 03.09.2026.

Järelevalve teostajad: Sotsiaalkindlustusameti (SKA) üldosakonna järelevalve talituse üldkomponentide omanik Merlin Veinberg (järelevalve juht) ja peaspetsialist (järelevalve) Anu Õismets.

Järelevalvemenetluses kasutatud meetodid: paikvaatlus, dokumentide, andmeregistrite ja STARi andmete analüüs, kirjalik küsitlemine, intervjuu, dokumentide vaatlus ja analüüs. Järelevalvemenetluse ajal oli järelevalve teostajatel juurdepääs STARis Põltsamaa Vallavalitsuse menetlustele.

Järelevalvetoimingute juures osalesid Põltsamaa Vallavalitsuse sotsiaalosakonna juhataja Urve Luhamets, lapse ja pere heaolu spetsialistid Eveli Allik ning Kätlin Kruus.

JÄRELEVALVE TULEMUSED

SKA tuvastas, et Põltsamaa Vallavalitsus ei ole järginud järgmisi õigusaktides sätestatud nõudeid:

1. LasteKS § 17 lõige 1 punkt 3, mille kohaselt on kohaliku omavalitsuse ülesanne abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajaduse hindamine ja lapse abistamiseks meetmete pakkumine. **LasteKS § 28 lõige 1**, mille kohaselt tuleb enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist hinnata lapse abivajadust koosmõjus **LasteKS § 28 lõikega 2**, mille kohaselt peab lapse abivajadust hinnates lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik andma hinnangu lapse

füüsilisele, tervislikule, psühholoogilisele, emotsionaalsele, sotsiaalsele, kognitiivsele, hariduslikule ja majanduslikule seisundile ning last kasvatava isiku vanemlikele oskustele.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 24271309900, 18217464104, 24274361806, 24268506364, 24268199448, 25276965003, 21241723448, 26283068705, 24270115423, 24275201666, 26282650208 ja 26284568141 teada saamisel viivitamata hinnanud lapse abivajadust ja/või lapse abistamiseks meetmeid pakkunud.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 20235759900, 19230001045, 24274361806 ja 24268506364 enne teenusele suunamist hinnanud lapse abivajadust.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 20235759900, 24271309900, 18217464104, 19230001045, 24274361806, 24268506364, 24268199448, 25276965003, 21241723448, 26283068705, 24270115423, 24275201666, 26282650208 ja 26284568141 hinnanud lapse abivajadust nõuetekohaselt.

Järelevalvemenetluse ajal hakati lapse abivajadust hindama menetlustes viitenumbritega 24271309900, 25281948602, 24274361806, 24268506364 ning ajakohastama abivajaduse hinnangut menetlustes viitenumbritega 20235759900, 19230001045 .

2. LasteKS § 21 lõige 1, mille kohaselt tuleb kõigi last mõjutavate otsuste vastu võtmisel, vastu võtmata jätmisel ning otsuste kavandamisel eri võimaluste vahel valimisel välja selgitada lapse huvid ja lähtuda otsuse tegemisel nendest, kui esmatähtsast kaalutlusest arvestades **LasteKS § 21 lõikes 2** sätestatud nõudeid.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 18217464104 ja 24268199448, 25276965003 lähtunud laste huvidest.

3. LasteKS § 29 lõige 3, mille kohaselt peab kohaliku omavalitsuse üksus kümne päeva möödumisel abivajavast lapsest teada saamisest tegema otsuse juhtumikorralduse algatamiseks või algatamata jätmiseks või juhtumi edastamiseks pädevale ametiisikule.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetluses viitenumbriaga 24271309900, 24271309900, 18217464104, 19230001045, 24274361806, 24268506364, 24268199448, 25276965003, 21241723448, 26283068705, 24270115423, 24275201666, 26282650208 ja 26284568141 teinud kümne päeva möödumisel abivajavast lapsest teada saamisest otsust juhtumikorralduse algatamiseks või algatamata jätmiseks või juhtumi edastamiseks pädevale ametiisikule.

4. LasteKS § 29 lõige 4, mille kohaselt võib juhtumikorralduse algatamata jätta ainult juhul, kui lapse abivajadus on võimalik rahuldada ühekordse meetmega koosmõjus **SHS § 9 lõikega 1**, mille kohaselt juhul, kui isik vajab toimetuleku parandamiseks pikaajalist ja mitmekülgset abi, milleks on vaja koordineerida mitme organisatsiooni koostööd abi andmisel, kasutatakse juhtumikorralduse põhimõtet.

Lastekaitsetöötajad ei olnud kontrollitud menetlustes viitenumbritega 19230001045 ja 25281948602, algatanud juhtumikorraldust, kuigi ühekordse meetmega lapse abivajadust rahuldada ei ole võimalik.

Rikkumine kõrvaldati juhtumi menetluse ajal menetluses viitenumbriaga 19230001045 ning menetluses viitenumbriaga 25281948602 järelevalvemenetluse ajal.

5. LasteKS § 29 lõige 5, mille kohaselt peab kohaliku omavalitsuse üksus abivajava lapse abivajaduse hindamisel ja abi osutamisel välja selgitama ja dokumenteerima lapse arvamuse ning lisama selle lapsega seotud kohustuslikule juhtumiplaanile, kui eriseadus ei sätesta teisiti.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 18217464104, 25281948602, 24268506364, 24268199448, 25276965003, 26283068705 ja 26284568141 abivajaduse hindamisel ja lapsele abi osutamisel välja selgitanud ega dokumenteerinud lapse arvamust.

6. SHS § 9 lõige 2 punkt 1, mille kohaselt hõlmab abi andmine muu hulgas juhtumiplaani koostamist ja osapoolte üksteisega seotud tegevuste ajakava kooskõlastamist.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes 20235759900, 24274361806 ja 24268506364 koostanud juhtumiplaani.

Järelevalvemenetluse ajal koostati juhtumiplaan menetlustes viitenumbriga 20235759900, 24274361806 ja 24268506364.

7. SHS § 144 lõige 1 punkt 8, mille kohaselt tuleb kohaliku omavalitsuse üksusel kanda STARi sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri põhimääruses kehtestatud korras andmed lastekaitseseaduse tähenduses abivajava lapse ning abivajava lapse juhtumiga seotud kohtulahendite, toimingute ja menetlustoimingute kohta, koosmõjus Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri põhimääruse § 15 lõikega 2, mille kohaselt tuleb STARi kanda juhtumiga seotud andmed viie tööpäeva jooksul.

Lastekaitsetöötajad ei ole kontrollitud menetlustes viitenumbritega 20235759900, 18217464104, 25281948602, 24274361806, 24268199448 ja 21241723448 kandnud STARi lapse juhtumiga seotud päringute tulemuste, tehtud toimingute andmeid pöördumiste, kohtulahendite ning muude dokumentide ja menetlustoimingute kohta.

Järelevalvemenetluse ajal on lastekaitsetöötajad kandnud abivajava lapse juhtumiga seotud toiminguid STARi menetlustes viitenumbritega 20235759900, 25281948602, 24274361806, 24268199448, 21241723448.

SKA hinnangul on vajalik nõuete täitmise järelkontroll. Järelkontroll Põltsamaa Vallavalitsuses on kavandatud läbi viia peale 31.07.2027.

JÄRELEVALVEMENETLUSE KOKKUVÕTE

Lastekaitsetöö korraldamine Põltsamaa vallas

Põltsamaa vallas elab 01.01.2026 seisuga 1629 last, kellest 2026. aasta juunikuu seisuga on 70-l lapsel tuvastatud puue. Põltsamaa Vallavalitsus on määratud 12 lapse eestkostjaks.

Lastekaitse valdkonda juhib sotsiaalosakonna juhataja ning vallavalitsuses töötab kolm lapse ja pere heaolu spetsialisti. Lastekaitsetöö on jaotatud piirkonna alusel, üks lastekaitsetöötaja on spetsialiseerunud eestkostel olevatele lastele. Lastekaitsetöötajatena töötavad Kätlin Kruus (alates 08.11.2001) ja Eveli Allik (alates 03.06.2019), kellel on kõrgharidus ja sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele. Alates 06.07.2026 töötab lastekaitsetöötajana Marge Kaljuste, kellel on kõrgharidus. Marge Kaljuste peab omandama sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele hiljemalt 06.07.2028.

Põltsamaa Vallavalitsus kontrollib LasteKS §s 20 sätestatud piirangute puudumist lastekaitsetöötajate teenistusse võtmisel ning peale seda kord aastas. Viimati kontrolliti piirangute puudumist 2025. aasta detsembris.

Töötajate professionaalset arengut toetatakse, soovitud koolitused on lastekaitsetöötajatele kättesaadavad. Lastekaitsetöötajad on 2025. ja käesoleval aastal osalenud mitmetel koolitustel. Lastekaitsetöötajatel on võimalik osaleda soovi korral tasulistel koolitustel. Tunnustust väärrib, et Põltsamaa Vallavalitsus tasub sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele taotlemise eest. Varasemalt on üks lastekaitsetöötaja osalenud SKA korraldatud supervisioonidel, teine lastekaitsetöötaja muude tööülesannete täitmise tõttu SKA korraldatud supervisioonidel osaleda ei saanud. Võimalus on kasutada psühholoogilist nõustamist. Sotsiaalosakonna juhataja sõnul on supervisioonid ja kovichioonid eelarvesse planeeritud ning need toimuvad 2026. aasta teises pooles. Üks lastekaitsetöötaja tõi välja, et on eelistanud osaleda psühholoogilise sisuga koolitustel (sh enesehoiuks ja läbipõlemise ennetamiseks).

Lastekaitsetöötajatel on võimalus teha reedeti kaugtööd, muudel aegadel kokkuleppel juhiga. Toimuvad asutusesisesed üritused ning korraldatakse ka ühisüritusi (kinos käik, osalemine Maijooksul, jne), võimaldatakse kolme tervisepäeva. 1:1-le vestlused on lastekaitsetöötajate hinnangul suureks abiks. Lastekaitsetöötajad töid vestlustes välja, et sotsiaalosakonna juhi uks on avatud ning ühiselt on võimalik arutada keerulisemaid juhtumeid.

Põltsamaa vallas on abivajavatele lastele ja nende peredele kättesaadavad mitmed ennetus- ja tugiteenused: vanemlusprogrammid „Imelised aastad“ ja „Gordoni perekool“ ning Beebikool, mis toimuvad Perepesas. Samuti pakutakse lastele ja peredele psühholoogilist ja perenõustamist ning peretöötaja ja tugiisikuteenust. Koostöös haridusasutustega pakutakse koolipsühholoogi ja sotsiaalpedagoogi nõustamist, vajadusel tagatakse muid teenuseid ja teraapiad (nt mängu- ja pereteraapia). Sotsiaalosakonna juhataja sõnul on uuritud võimalusi muude teenuste koha peal pakkumiseks, kuid häid lahendusi leitud ei ole.

Põltsamaa Vallavalitsus pakub peretöötaja ja tugiisiku teenust. 2026. aasta mai seisuga oli peretöötaja/tugiisik määratud 20-le perele.

Sotsiaalosakonna juhataja ja lastekaitsetöötajate sõnul saavad lastekaitsetöötajad lastekaitsejuhtumite lahendamisel (sh hooldus- ja suhtlusõigusvaidluste juhtumites kohtuga seotud dokumentide koostamisel) õiguslast tuge valla juristilt. Keerulisemate juhtumite lahendamisel arutatakse juhtumeid meeskonnas või pööratakse SKA laste heaolu osakonna nõustamistalituse peaspetsialisti poole. Vestlustes lastekaitsetöötajatega selgus, et sotsiaalosakonnas tuntakse väga puudust oma juristist, kuna sotsiaalvaldkond on keeruline ning õiguslikult ka kõige vastutusrikkam, kus iga otsus mõjutab otseselt abivajavate inimeste elu. Sotsiaalvaldkonnale spetsialiseerunud jurist aitaks kiirendada tööd, ennetada võimalikke riske, toetada ja kaitsta nii omavalitsust kui ka abivajajaid.

Lastekaitsealast teavitustööd tehakse peamiselt Põltsamaa Vallalehes, valla kodulehel ja sotsiaalmeedias (*Facebook*) ning kogukonnaüritustel.

Põltsamaa valla kodulehe sotsiaaltöö ja tervishoid teemajaotisest on võimalik liikuda alajaotisele [Abivajav laps](#), kus on välja toodud info abivajavast lapsest ja hädaohus olevast lapsest teatamise kohta ning info kuhu pöörduda.

Paikvaatluse ja küsitluste kokkuvõte

Järelevalvemenetlus lastekaitsetöö üle algatati 19.05.2026.

Järelevalvemenetluses esitatud lastekaitse valdkonda puudutavatele küsimustele vastasid sotsiaalosakonna juhataja ning lapse ja pere heaolu spetsialistid. Vastustes kirjeldati omavalitsuse lastekaitsetöö korraldust, pakutavaid teenuseid, lastekaitse prioriteete aastatel 2025/2026 ning laste õiguste ja heaolu tagavaid põhimõtteid. Lisaks anti vastustes ülevaade lastekaitse tööprotsessidest lastega seotud juhtumites ning hooldus- ja/või suhtlusõiguse vaidluse juhtumite lahendamise võrgustikuliikmetest.

Peamised laste abivajaduse valdkonnad, millega lastekaitsetöötajad tegelevad on erinevad pereprobleemid (sh suhtluskord), lähisuhtevägivald, vaimse tervise probleemid, hariduslikud erivajadused ning vanemate vähene sotsiaalne võimekus laste kasvatamisel, millega kaasneb suurem vajadus lapsevanemate jõustamiseks ja nõustamiseks. Lisaks vanemate vaimse tervise ja sõltuvusprobleemid, majanduslik toimetulematus, laste käitumisprobleemid (sh koolikohustuse mittetäitmine, riskikäitumine, vaimse tervise probleemid jne). Lisaks kriisilukordades sekkumine ja lahenduste otsimine. Puudust tuntakse eelkõige ajast, eriala spetsialistidest ja hästi toimivast tugivõrgustikust.

2025. aastal oli lastekaitsetöö prioriteediks varajane märkamine ja ennetustöö, laste ning perede õigeaegne toetamine ning võrgustikutöö tugevdamine. Tähelepanu pöörati ka vanemlike oskuste toetamisele ja perede nõustamisele. Jätkati tegevustega, et abi oleks peredele kättesaadav ja teenused vajaduspõhised.

2026. aastal on jätkatud eelmise aasta tegevustega ning keskendutakse erinevate spetsialistide koostöö tõhustamisele, et vähendada probleemide süvenemist ning pakkuda abi võimalikult varases etapis koostöös haridusasutustega, tervishoiu, politsei ja teiste koostööpartneritega.

Vestluses sotsiaalosakonna juhatajaga selgus, et sotsiaalvaldkonnas on suurimaks väljakutseks olnud rollide ja piiride selguse loomine ning omavahelise koostöö tõhustamine. Tuge pakuvad nii Perepesa, kus tegeletakse ennetustegevusega kui ka Põltsamaa Päevakeskus, kus tegeletakse tugiisiku teenuse korraldamisega.

Paikvaatlus ja vestlused sotsiaalosakonna juhataja ning kahe lapse ja pere heaolu spetsialistidega toimusid 09.06.2026.

Vestlustes selgus, et lastekaitsetöötajate töökoormus on väga suur. Töökoormust suurendab nii ühe lastekaitsetöötaja puudumine kui ka kiiret sekkumist vajavate juhtumitega tegelemine. Samuti korraga mitmete pikaajaliste (sh aastaid kestvate) ning keerukate juhtumitega tegelemine.

Lastekaitsetöötajad tõid välja, et sageli tuleb ette olukordi, kus ei ole jõutud kõiki tööülesandeid täita ja STARi andmeid kanda, töö kvaliteet ja sisu on langenud, tegeletakse "tulekahju kustutamisega". Üks lastekaitsetöötaja tõi välja, et on varasemalt pidanud asendama teist lastekaitsetöötajat üheksa kuud. Lastekaitsetöötajad teevad tööd õhtuti ja nädalavahetustel ning ka puhkuse ajal. Töökoormust suurendab ka hooldusõigust ja/või suhtluskorda puudutavate seisukohtade andmine kohtule, sest need on ajamahukad ja juriidilisi teadmisi nõudvad ning arvamusi antakse muude sisutööde kõrvalt. Vestluste käigus toodi välja, et suurt puudust tuntakse kolmandast lastekaitsetöötajast ning peretöötajast. Toodi välja, et aja jooksul on lastekaitsetöötajate töös toimunud muudatusi. Varasemalt on lastekaitsetöötajad pidanud tegelema ka tugiisikuteenuse tagamise korraldusliku poolega.

Järelevalve raames küsiti tagasisidet koostööpartneritelt, küsimustele vastas kolm võrgustikuliiget. Vastustest ilmnas, et koostööpartnerid peavad koostööd lastekaitsetöötajatega heaks. Kõik võrgustikuliikmed tõid välja, et toimuvad vajaduspõhised võrgustikukohtumised, juhtumipõhised telefonivestlused või kirjavahetused.

Kuigi võrgustikutöös on esinenud takistusi, on need leidnud lahenduse. Üks võrgustikupartner tõi välja, et on esinenud olukordi, kus ebameeldivaid otsuseid ei ole tahetud või julgetud teha, kuid koostöös on leitud ikkagi laste jaoks parimad lahendused. Teise võrgustikupartneri hinnangul on probleemiks see, et puudub juhtumite menetlemisel stabiilsus ning on esinenud olukordi, kus juhtumid käivad "käest kätte" ja puudub järjepidev töö perega, mistõttu kannatavad nii lapsed kui ka pered. Võrgustikutöö toimimise muudab võrgustikupartnerite hinnangul keeruliseks ka kõigi jaoks sobiva aja leidmine. Leiti, et võrgustikutöö toimimist võiks parendada konkreetse vastutaja määramine. Toodi välja, et varasemalt oli ennetustöö valdkond lühiajaliselt Põltsamaa Perepesa tagada, kuid toe puudumine Perepesa töötajatele nii kohaliku omavalitsuse esindajate kui ka päevakeskuse juhataja poolt viisid selle hääbumiseni ning sealse töötajate läbipõlemise ja lahkumiseni. Võrgustikupartner on seisukohal, et hetkel puudub võrgustikutöös süsteemne lähenemine ning igaüks püüab panustada juhtumipõhiselt. Ennetustegevused on puudulikud ning need, kes oleksid huvitatud seda korraldama, ei saa kohalikult omavalitsuselt tuge. Murekohana toodi välja Perepesa töötajate lahkumine, Päevakeskuse juhataja hiljutine vahetumine (ei ole veel teemadega kursis) ning varem omavalitsuse elanikele tagatud teenuste tagamise lõpetamine. Kitsakohana toodi välja, et on esinenud juhtumeid, kus võrgustikupartneritele on lubatud anda tagasisidet, kuid seda ei ole tehtud.

Kaks koostööpartnerit tõid välja, et nähakse võimalusi koostöö edasiarendamiseks ja tõhustamiseks, Samuti soovitakse regulaarset tagasisidet neil juhtudel, kui koostööpartner on kaasatud menetlusse. Soovitakse teha koostööd kohaliku omavalitsusega ennetustöö valdkonnas, et ühiselt välja töötada tegevusplaanid probleemide varajaseks märkamiseks ja lahendamiseks (nt koolikohustuse mittetäitmine, jne).

Kümne palli süsteemis hindasid koostööpartnerid koostööd Põltsamaa Vallavalitsuse lastekaitsetöötajatega kokkuvõttes 8,33 pallile. Üks koostööpartner hindas koostööd

sotsiaalosakonna juhatajaga kahele pallile, kuid tõi põhjendusena välja, et sotsiaalosakonna juhataja on uus ja püüab teemadest ülevaadet saada ning kohaneda.

Sotsiaalosakonna juhataja ja lastekaitsetöötajate hinnangul on koostöö võrgustikupartneritega produktiivne ja lahendustele orienteeritud.

Lastekaitse juhtumite menetlemise analüüs

Järelevalve teostamisel kontrolliti lastekaitsetöö korraldamise vastavust õigusaktidele ning analüüsiti abivajava lapse juhtumiga (fookuses peamiselt hooldus- ja/või suhtlusõiguse vaidlused) seotud menetlusi ja andmete kandmist sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistrisse (STAR).

Järelevalve käigus kontrolliti STARi kantud lastega seotud juhtumite 20235759900, 24271309900 (koos 25280815329), 18217464104, 19230001045, 25281948602, 24274361806, 24268506364, 24268199448, 25276965003, 21241723448, 26283068705, 26282650208 (koos 24270115423 ja 24275201666) ja 26284568141 menetlemist. SKA andis peale lastekaitsetöötajatega vestlusi täiendava aja kanda STARi menetlustesse teave tehtud, kuid seni sisse kandmata jäänud toimingute kohta kuni 10.07.2026.

Lastekaitse juhtumite menetlemise analüüs on edastatud Põltsamaa Vallavalitsusele 03.09.2026 (nr 5.1-3/12988-4, registreeritud dokumendihaldussüsteemis *Delta*).

TÄHELEPANEKUD/ETTEPANEKUD/SOOVITUSED

SKA juhib tähelepanu:

1. Järelevalves tuvastatu näitab, et suurenenud abivajadusega laste heaolu, õiguste ja turvatunde tagamine on enamikus kontrollitud menetlustes puudulik.

Ilmnes, et juhtumikorraldusi ei algatata ja laste abivajadust ei hinnata, mis ei annagi võimalust vanematel võtta vastutust ja viia läbi muutuseid pere toimetuleku toetamiseks, mistõttu võib laps/lapsed jääda vajaliku abita ning juhtumitöö ei ole süsteemne ja järjepidev.

2. Järelevalvemenetluse käigus selgus, et mitmed lastekaitsetöötajate algatatud ja aktiivsed juhtumid on jäänud STARis pooleli, millest saab järeldada, et lapse/perega töö on katkenud ning laps/pere on jäänud vajaliku toetuse ja abita.

Juhul, kui lastekaitsetöötaja lahkub töölt, on oluline, et tema juhtumid antakse üle uuele ametnikule, et ei tekiks olukorda, kus abivajavate lastega töö katkeb.

Vestlustes selgus, et lastekaitsetöötajate töökoormus on väga suur. Töökoormust suurendas ühe lastekaitsetöötaja töölt lahkumine ning pikaajaliste keeruliste juhtumitega tegelemine. Samuti toodi välja, et töökoormust suurendab ka ootamatute ja aeganõudvate juhtumite lahendamine. Ülemäärane töökoormus ei võimalda lastekaitsetöötajatel täita ülesandeid vastavalt seaduse nõuetele, mis ei ole Põltsamaa valla abivajavate laste huvides. Lasteks § 6 lõikest 1 tuleneb, et lapse õiguste ja heaolu tagamiseks tuleb ennetada lapse heaolu ja arengut ohustavaid riske. Lastekaitsetöötajad teevad tööd sageli õhtuti, nädalavahetustel ning ka puhkuse ajal.

Tingimuste loomine lastekaitsetöö tegemiseks hõlmab ka lastekaitsetöötaja töökorraldust, mis võimaldab lastekaitsetöötajatel täita ja järgida kõiki seaduses sätestatud nõudeid, sealhulgas peavad lastekaitsetöötajatel olema võimalused nii ennetustöö ja juhtumikorraldusliku töö tegemiseks.

Kui kohaliku omavalitsuse üksuses ei ole lastekaitsetöötajale loodud töökorraldust, mis võimaldab lastekaitsetöötajal täita ja järgida kõiki seaduses sätestatud nõudeid (nt lastekaitsejuhtumi menetlemist ja selle raames tehtavaid (menetlus)toiminguid), siis ei ole kohaliku omavalitsuse üksuses ka loodud nõuetekohaseid tingimusi lastekaitsetöö tegemiseks ning kohaliku omavalitsuse üksuse tegevus ei vasta Lasteks §s 17 sätestatud nõuetele.

Kohalike omavalitsuse üksustel on küll üsna lai otsustusvabadus, kuidas lastekaitsetööd oma haldusterritooriumil korraldada. Samal ajal piiravad otsustusõigust lastekaitsealaste ülesannete täitmisel mitmed LasteKSis ja SHSis kehtestatud nõuded ja kohustused, mida kohaliku omavalitsuse üksus ja/või lastekaitsetööd tegev ametnik peavad järgima.

3. Abivajava lapse teate vastuvõtmisel tuleb saada juhtumist võimalikult kiiresti nii selge ülevaade kui võimalik. Esialgse hindamise eesmärk on saada esmane ülevaade lapse abivajadusest ning kui kiiresti peab sekkuma. Abivajaduse hindamine on oluline mõistmaks, milline abimeede on last ja peret kõige enam toetavam ja riske maandavam.

Kui info abivajavast lapsest jõuab kohalikku omavalitsusse, algatatakse lapse kohta lihtmenetlus ning aega on kümme (10) päeva, et langetada otsus, kas lapse abistamiseks piisab mõne konkreetse üksikmeetme rakendamisest (lihtmenetlus) või vajab ta ulatuslikku ning sageli pikemaajalist toetust (juhtumimenetlus).

SKA juhib tähelepanu, et juhtumikorralduse algatamine/mittealgatamine on lastekaitsetöötaja otsus. Konkreetset last või lapsi üldiselt puudutava otsuse otsustusmenetlus peab sisaldama hinnangut selle otsuse võimaliku mõju (positiivse või negatiivse) kohta asjasse puutuvale lapsele või lastele. Otsuses tuleb selgitada, mida on käsitatud lapse parimates huvides olevana, mis kriteeriumitel otsus põhineb ja kuidas on lapse huve kaalutud teiste asjaolude suhtes.

STAR2 on lisatud võimalus viia läbi lapse abivajaduse eelhindamine. Lapse abivajaduse eelhindamise eesmärk on anda abivajavast lapsest teate saamise järgselt esmane hinnang lapse abivajadusele ja määratleda ära lapse abivajaduse valdkonnad ning kaardistada ära võimalikud esmased sekkumisvõimalused. Abivajaduse eelhindamise tulemusena saab lastekaitsetöötaja teha otsuse juhtumikorralduse algatamise või algatamata jätmise kohta. Antud otsus tugineb abivajavast lapsest saabunud teate sisule, eelhindamise käigus kogutud informatsioonile lapse ja pere kohta ning lapse ja vanemate arvamusele.

Juhul, kui juhtumit menetletakse lihtmenetlusena, siis uue teabe lisandumisel ja/või uue teate laekumisel tuleb otsustada, kas menetlust on võimalik jätkata lihtmenetlusena või on vajalik algatada juhtumikorraldus.

4. LasteKS § 17 lõike 1 punkti 3 kohaselt peab kohalik omavalitsus abivajavast lapsest teada saamisel viivitamata lapse abivajadust hindama ja lapse abistamiseks meetmeid pakkuma. Samas LasteKS § 28 lõige 1 kohustab enne abivajavale lapsele sobiva meetme kohaldamist hindama lapse abivajadust ning LasteKS § 29 lõige 4 lubab juhtumikorralduse jätta algatamata ainult juhul, kui lapse abivajadus on võimalik rahuldada ühekordse meetmega.

SKA on seisukohal, et abivajava lapse abivajadus ei saa rahuldatud ühekordse psühholoogi juures käimise või muu pikemaajalise teenuse ühekordsel kasutamisel, mistõttu ei ole neil juhtudel tegemist ühekordse meetmega. Kohustuslik on algatada juhtumikorraldus, koostada juhtumiplaan, st hinnata lapse abivajadus (lähtudes LasteKS § 28 lõike 2 sätestatud nõuetest) ja koostada abimeetmete rakendamise tegevuskava.

Juhtumiplaani koostamisel tuleb muu hulgas järgida SHS § 9 lõikes 2, Sotsiaalkaitseministri 09.02.2016 määruse nr 10 „Juhtumiplaanis sisalduvate 24 andmete loetelu“ § 1 lõikes 3, LasteKS § 21 lõike 2 punktides 1 ja 3 ning LasteKS § 29 lõikes 5 nimetatud nõudeid. Ka on vajalik hinnata teenuse tulemuslikkust.

5. Järelevalve menetluses tuvastati probleemina, et ei hinnata lapse/laste abivajadust või ei hinnata seda nõuetekohaselt. Mitme lapsega peredes jäetakse tähelepanuta ja hindamata teiste laste abivajadus ning on esinenud juhtumeid, kus katkeb töö lapse/perega. Mõnes juhtumis ei ole välja selgitatud kõigi peres kasvavate laste arvamust ja seda dokumenteeritud.

Abivajaduse hindamise eesmärk on tagada olukord, kus lapsele ei osutata juhuslikke ja käepäraseid meetmeid, mis kohaliku omavalitsuse üksusel olemas on, vaid selgitatakse välja lapse tegelik vajadus ning otsitakse sobivaid meetmeid nende vajaduste rahuldamiseks.

Lapse abivajadust hinnates peab lastekaitsetöötaja andma hinnangu lapse füüsilisele, tervislikule, psühholoogilisele, emotsionaalsele, sotsiaalsele, kognitiivsele, hariduslikule ja majanduslikule seisundile; last kasvatava isiku vanemlikele oskustele. Lastekaitsetöötaja või lapsega töötav isik peab lapse abivajaduse hindamisse kaasama lapse ja last kasvatava isiku või lasteasutuse, kus laps viibib. Hindamisel on oluline jälgida, et ei antaks hinnang vaid lapsevanema erivajadusele, vaid sellega kaasneb analüüs kuidas erivajadus või muu asjaolu (nt alkoholi kuritarvitamine, vähesed vanemlikud oskused) mõjutab võimekust last kasvatada, tagada lapse heaolust lähtuv elukorraldus.

Juhul, kui juhtumimenetluses on lastekaitsetöötaja lapse abivajadust hinnanud, kuid ei ole seda kinnitanud, võib see jätta mulje, et tegu on tehnilise veaga, kuid probleem selle taga on siiski sisuline. Abivajadust hinnatakse juhtumiplaani ja tegevuskava koostamise käigus. Abivajadust tuleb hinnata koos lapse ja tema perega ning vajadusel kaasatakse teisi spetsialiste. Kui juhtumiplaan jääb kinnitamata, ei ole võimalik seda vanemale edastada. Juhtumiplaani koostamise mõte on saada ülevaade kõigist lapse heaolu kolmnurgaga välja toodud eluvaldkondadest, nendes esinevatest riski- ja kaitsefaktoritest ning tegevusplaanis kirja panna tegevused riskide maandamiseks. Lapsevanemale on oluline teada, millisenä nähakse pere toimetulekut, ootusi ja tegevusi, mida tuleb koos lastekaitsetöötajaga või iseseisvalt teha, et tagada lapse heaolu.

Oluline on ka ajakohastada info abivajaduse hindamises, et see ei sisaldaks aegunud teavet, mida ei ole võimalik seostada kindla perioodiga. Kui STARis on lapse abivajaduse hindamine täidetud, koostatud tegevuskava ning need nõuetekohaselt kinnitatud, siis salvestuvad dokumendid „Menetluse dokumendid“ alla ning on edaspidi kättesaadavad.

6. Lastega töötamisel on üks peamisi põhimõtteid lapse hääle ja lapse arvamuse kuulamine ning kui lastekaitsetöötaja jätab lapse arvamuse kuulamise vahele või tõlgendab seda valesti, on oht teha ekslikke otsuseid. Seetõttu ei saa lapse abivajaduse hindamine, lapse arvamuse väljaselgitamine ja dokumenteerimine olla pinnapealne ega lastega läbiviidavad vestlused põhjalikult eesmärgistamata ja analüüsimata. Kindlasti ei saa neid tegevusi jätta tegemata. Nimetatud nõue tagab parimal võimalikul moel abivajava lapse arvamuse väljaselgitamise kohustuse täitmise ja sellega võimaluse korral arvestamise ning on tihedalt seotud Lasteks § 21 (lapse huvidest lähtumine) rakendamisega.

Lapse ja perekonna olukorrast ning esinevatest riski ja kaitsefaktoritest arusaamiseks, on vaja välja selgitada kõik asjaolud. Lapse olukorra ja isikuga seonduvateks asjaoludeks, millest võib oleneda, kuidas kavandatav otsus last mõjutab, võivad olla näiteks lapse arengutase, identiteet, viibimine asendushooldusel, lähedaste ja püsivate inimsuhete olemasolu või muud asjaolud. Millised asjaolud on olulised, on iga juhtumi puhul erinevad. Käesoleva Lasteks sätte olulisus seisneb selles, et kogutaks vajalik informatsioon just konkreetse lapse või konkreetsete laste kohta ning just konkreetse kavandatava otsuse kohta, et selle informatsiooni põhjal oleks võimalik võtta võimalikult informeeritud, faktidel põhinev, põhjendatud seisukoht, et mis on lapse parim huvi just seoses kavandatava otsusega.

Lapse arvamuse välja selgitamine peaks olema aktiivne tegevus, kus last intervjueritakse aktiivselt vastavalt tema vanusele ja arengutasemele. [Laste küsitlemise käsiraamatus](#) on välja toodud erinevaid tehnikaid ja selgitatud, kuidas erineva puudega lapsi on võimalik küsitleda ning seeläbi nende arvamust välja selgitada.

SKA selgitab: lapse arvamus on oluline välja selgitada ja dokumenteerida mistahes last mõjutava otsuse tegemisel. Vestlus on soovitatav läbi viia lapsele tuttavas ja turvalises keskkonnas, arvestada tuleb lapse vanust ja arengutaset. Seejuures on tähtis, et laps tunneb seeläbi toetust ning lastekaitsetöötaja kohtub lapse ja perega, mitte ei vestle üksnes telefoni teel. Oluline on välja selgitada lapse huvid arvesse võttes kõiki lapse olukorraga seonduvaid asjaolusid ning neid kogumis hinnates kujundada põhjendatud seisukoht, lähtudes lapse huvist kui esmatähtsast kaalutlusest. Kui tehakse otsus, mis erineb lapse arvamusest, tuleb selgitada lapsele tema arvamusega arvestamata jätmise põhjuseid.

On oluline, et kohalik omavalitsus lapse arvamuse dokumenteeriks (nt protokoll/salvestis). Dokumenteerides ainult lastekaitsetöötaja hinnangu või mõned katked vestlusest, on oht, et oluline teave võib kaotsi minna. Lapsega vestlemisel on oluline jälgida ka lapse reaktsioone küsimustele, näiteks tardumine, ehmumine, ilmne häiritus mõne küsimuse peale jms. Ka neid tähelepanekuid on oluline dokumenteerida koos lapse jutuga. Seadusega ei ole kooskõlas, kui kohalik omavalitsus esitab oma tõlgenduse lapse arvamusest või esitab lapse räägitut valikuliselt.

7. Lapse huvide väljaselgitamise eesmärk on tagada ühiskonnas tervikuna lapse õiguste ja huvidega arvestamine. Tulenevalt lapse suuremast haavatavusest ja täiskasvanutest sõltumisest, ebakindlamast õiguslikust staatusest ning eelduslikult vähematest oskustest ja võimalustest ise oma seisukohti avaldada ja oma õigusi kaitsta, on vajalik, et kõik isikud, kes lapse suhtes otsuseid teevad, pööraksid lapse huvidele erilist tähelepanu kõigi ülejäänud asjaolude kõrval. Seejuures on äärmiselt oluline, et selgitataks piisava hoolikusega välja, milline otsus on konkreetses olukorras lapse huvidele enim vastav.

Lapse huvide väljaselgitamiseks tuleb selgitada välja kõik asjassepuutuvad lapse olukorra ja isikuga seonduvad asjaolud ning muu informatsioon, mis on vajalik, et hinnata otsuse mõju lapse õigustele ja heaolule; selgitada lapsele kavandatava otsuse sisu ja põhjuseid, kuulata laps ära tema vanust ja arengutaset arvestades sobival viisil ning võtta lähtuvalt lapse vanusest ja arengutasemest tema arvamus arvesse ühe asjaoluna huvide väljaselgitamisel; kõiki asjassepuutuvaid asjaolusid kogumis hinnates kujundada põhjendatud seisukoht lapse huvide kohta seoses kavandatava otsusega (LasteKS § 21 lõige 2). Kui lapse huvid erinevad lapse arvamusest või muul põhjusel tehakse otsus, mis ei ühti lapse arvamusega, tuleb selgitada lapsele tema arvamuse arvestamata jätmise põhjuseid (LasteKS § 21 lõige 3). Sama oluline on, et otsustusprotsess (sh lapse parimate huvide hindamine) oleks läbipaistev, põhjalikult dokumenteeritud ning seeläbi kontrollitav.

8. Tegevuskavasse toodud abimeetmed peaksid olema mõtestatud ja eesmärgipärased – meetmete rakendamine peab otseselt aitama kaasa lapse abivajaduse rahuldamisele ja juhtumi lahendamisele. Kui pakutavad abimeetmed ei täida oma eesmärki, ei pruugi need aidata kaasa lapse abivajaduse lahendamisele. Oluline on ka tegevuskava täitmise jälgimine ja tegevuskavasse toodud tegevuste tulemuslikkuse hindamine, sh vahehindamised ja eesmärgid, millest lähtudes saaks hinnata tulemuslikkust.

Tegevuskava rakendamisel tuleb viia läbi regulaarsed juhtumiplaani vahehindamised. Vahehindamise käigus hinnatakse rakendatud abimeetmete tulemuslikkust, vaadatakse üle ja täiendatakse uue informatsiooniga abivajaduse hinnangut. Soovituslik on teostada vahehindamist kuue kuu möödudes, kuid keeruliste juhtumite puhul sagedamini.

Vahehindamise teostamiseks on vajalik viia läbi tavapärased lastekaitsetöötaja toimingud: vestelda lapsega, lapsevanematega/last tegelikult kasvatava isikuga, teenuseosutajatega. Vajadusel teostada koduskülatas või koostada vajalikke päringuid, mis aitavad selgitada abimeetme rakendamise tulemuslikkust. Vahehindamise tulemusena on võimalik hinnata kas abimeetmete rakendamine toimib eesmärgi- ja plaanipäraselt. Abimeetmete tulemuslikkuse hindamiseks sobiva meetodi valimine peab lähtuma konkreetsest meetmest. Võimalus on küsida konkreetsetelt teenuseosutajatelt tagasisidet, kuid alati lisada juurde ka lapse või lapsevanema tagasiside antud teenuse kohta. Oluline on meeles pidada, et lapse või lapsevanema arvamus võib oluliselt erineva teenuseosutaja tagasisidest. Sellisel juhul on vajalik lähtuda lapse huvist antud abimeetmete rakendamisel.

9. Võrgustikutöö rakendamise eesmärk on tagada abi osutamise valdkondadeülesus, et laps ja tema perekond saaksid vajaliku toe kõige optimaalsemal viisil ning et tagatud oleks ka teiste valdkondade spetsialistide kaasatus ja kompetentsus. Milliseid asjaomaseid võrgustikuliikmeid peab konkreetse juhtumi puhul kaasama, sõltub palju juhtumi iseloomust ja lapse abivajadusest.

LasteKSi kohaselt on juhtumikorraldajaks lastekaitsetöötaja, kuid ta ei pea suutma üksi vajalikke tegevusi planeerida ja nende mõju hinnata. Lastekaitsetöötaja peaks tegema tihedat koostööd võrgustikuliikmetega, kellel on vajalikku infot ja kellega koostöös saaks koostada tegevuskava ja jälgida selle täitmist ning soovitud eesmärkideni jõudmist. Kui juhtumimenetluse protsess ei taga

süsteemset hindamist ja abistamist, võib see viia lapse ja pere abivajadusele mittevastava abi pakkumiseni.

10. Juhtumikorralduse toetamine on üks keskseid STARi funktsioone – lisaks toetuste ja teenuste määramisele võimaldab see registreerida muid omavalitsusteni jõudnud pöördumisi, kirjeldada lapse ja pere tausta, fikseerida tehtud toiminguid, teha päringuid teistesse riiklikesse registritesse, hinnata lapse/pere abivajadust, probleeme, ressursse ja takistusi ning koostada ja hinnata tegevuskava (juhtumiplaan). Lisaks aitab see ka süsteemsemalt juhtumile läheneda ja saada kiiresti ülevaadet lapse/pere olukorrast. Lapse/perega seotud andmete korrektne kandmine STARi tagab selle, et info abivajava lapse kohta ei ole vaid juhtumiga tegeleva lastekaitsetöötaja peas või paberites, vaid et vajadusel on see kättesaadav teisele lastekaitsetöötajale, kui senine lastekaitsetöötaja teenistusest lahkub või teise omavalitsuse lastekaitsetöötajale, kui pere peaks elukohta vahetama ning/aga ka vajadusel Sotsiaalkindlustusameti laste heaolu osakonna töötajale, kes omavalitsust keerukamate juhtumite lahendamisel abistab.

STARi täitmise kohustus tuleneb SHS § 144 lõikest 1 (punktid 8–10) ning STARi põhimäärusest tulenevalt tuleb andmed STARi kanda viie tööpäeva jooksul (Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri põhimääruse § 15 lõige 2). Lapse juhtumit kajastava teabe kogumine STARi lähtub samuti lapse parimast huvist ja nii on kogu oluline teave säilitatud ühes kohas, mis lihtsustab vajadusel juhtumi ülevõtmist teisele lastekaitsetöötajale, ligipääsu teabele kohalike omavalitsuste piiriülese koostöö puhul ning olukordades, kus SKAI on vajalik otsustada lapse perest eraldamine aegkriitiliselt ning pääseda ligi last puudutavale olulisele teabele.

Dokumenteerimisel tuleb tugineda alati konkreetsetele faktilistele asjaoludele ning on oluline, et lastekaitsetöötaja ei lisa dokumenteerimisel juurde enda emotsioone ja tõlgendusi. Dokumenteerimise tulemusena on võimalik lastekaitsetöötajal hinnata ka sekkumise tulemuslikkust. Näiteks saab vaadelda, kuidas on ajas muutunud lapsevanema koostöö lastekaitsetöötajaga ning kuidas on lapse käitumine teatud perioodi jooksul muutunud. Dokumenteerimine aitab hinnata ka abimeetmete rakendamise tulemuslikkust. Tõenduspõhise laste- ja perede hoolekande arendamine eeldab samuti kvaliteetsete andmete olemasolu. Korrektsed andmed ja nendega arvestamine otsuste tegemisel aitavad tagada, et need otsused lähtuvad reaalsest vajadusest ning lapsed ja pered saavad asjakohast tuge.

SKA peab vajalikuks juhtida tähelepanu ka STARis olevatele juhenditele, mis on leitavad jaotises „Dokumendid“. Muu hulgas on leitavad „Lastekaitse minijuhis“, „Juhtumimenetlus ja juhtumiplaan“, „PPA teated – korduma kippuvad küsimused“ jne. Lisaks saab vajadusel abi ja nõustamist STARi teenusetoelt.

11. Positiivsena saab välja tuua, et Põltsamaa Vallavalitsus on kasutanud õigust teha ettekirjutusi laste heaolu tagamiseks.

Lastekaitsetöötaja peab juhtumitöös lähtuma lapse/laste heaolust ja huvidest ning motiveerima lapsevanemat koostööle. Lasteks § 22 lõike 3 kohaselt on last kasvatav isik kohustatud lapse abivajaduse ilmnemisel otsima abi ja vajaduse korral tegema koostööd lastekaitsetöötaja või teiste lapsega töötavate isikutega. Kui lapsevanem jätkuvalt keeldub koostööst lastekaitsetöötajaga, siis lapse heaolu ja turvalisuse tagamiseks on Lasteks § 40 lõikes 2 antud kohalikele omavalitsustele õigus teha last kasvatavale isikule ettekirjutus, kohustades lapsevanemat tegema koostööd ning täitma juhtumiplaani. Kui lapsevanem jätkuvalt keeldub koostööst ning ei ole iseseisvalt võimeline toime tulema lapse abivajadusega, siis saab KOV pöörduda kohtusse taotledes lapsevanemale ettekirjutuse tegemist. Kui lapsevanema tegevus või tegevusetus kahjustab lapse heaolu ja õigusi, siis vajadusel saab kohalik omavalitsus teatud osas taotleda lapsevanema hooldusõiguse piiramist ning näiteks erieestkostja määramist teatud toiminguteks.

12. Juhtumimenetlus lõpetatakse üldjuhul siis, kui lapse või pere abivajadus on täiesti äralangenud ja pere tuleb iseseisvalt lapse edaspidise elukorraldusega toime ning seeläbi ei vaja täiendavat lastekaitsetöötaja tuge ja sekkumist. Samuti ka siis, kui lapse ja pere abivajadus on vähenenud sellisel määral, et nad ei vaja enam täiendavaid abimeetmeid. Juhtumimenetlus lõpetatakse ka siis, kui laps saab täisealiseks või, kui pere kolib teise omavalitsuse territooriumile,

kuid siis tuleb lastekaitsetöötajal uuele lapse elukohajärgsele kohaliku omavalitsusüksusele edastada teada abivajavast lapsest ning lapsega seotud juhtumimenetlus jätkatakse vajadusel sealse lastekaitsetöötaja poolt.

SKA soovitab:

- Analüüsida lastekaitsetöötajate töökorraldust ja -koormust ning planeerida lastekaitsetööd eesmärgipäraselt, et lastekaitsetöötajatel oleks võimalik täita lastekaitsetööle kehtivaid nõudeid.
- Taotleda keerulisemate juhtumite lahendamiseks SKA laste heaolu osakonnalt [nõustamist](#), et saada abi lapse abivajaduse hindamisel, leida lapse olukorra leevendamiseks lapsele ja tema perele sobivaid teenuseid ning valida lapse abivajaduse ärahoidmiseks või süvenemiseks tõhusaid meetmeid. Soovitame juhtumipõhist nõustamist taotleda lastekaitsetöötajate vahetumisel ka uutel lastekaitsetöötajatel, et saada tuge esmaste juhtumite lahendamisel.
- Läbida spetsialistidele suunatud e-kursusi: „Abivajava lapse märkamine ja abistamine“ ja „Lastekaitsetöö põhialused“ [Digiriigi Akadeemias](#), mis õpetab tundma lapse õigusi, märkama abivajavaid lapsi ning kasutama erinevaid tööriistu nende toetamiseks. Kursused on iseseisvalt läbitavad.

(allkirjastatud digitaalselt)
Merlin Veinberg
üldkomponentide omanik